

Adriana Jozefína Fúriková

**Slovacii din Transilvania.
Percepții și Autopercepții.**

O analiză istorico-politică

Cuprins

PREFAȚĂ	9
1. INTRODUCERE	11
1.1. Terminologie specifică	12
1.2. Argument	16
1.3. Ipotezele cercetării	21
1.4. Metodologie	24
1.5. Parcurusul structural al lucrării	29
2. SLOVACII DIN TRANSILVANIA ÎNAINTE DE 1989. EVOLUȚIA ISTORICĂ ȘI CULTURAL-IDENTITARĂ	35
2.1. Referințe de specialitate	36
2.2. Situația demografică	45
2.3. Naționalismul slovac	50
2.4. Slovaci din Transilvania în perioada Imperiului Habsburgic și în perioada Austro-Ungariei	59
2.4.1. Slovaci din zona Aradului	65
2.4.2. Slovaci din zona Bihor-Sălaj	71
2.5. Slovaci din Transilvania după 1918	79
2.6. Slovaci din Transilvania după cel de-al Doilea Război Mondial	92
2.7. Concluzii	110
3. IDENTITATEA MINORITĂȚII SLOVACE DIN ROMÂNIA DUPĂ 1989: DISCURS ȘI PRACTICĂ	119
3.1. Relațiile bilaterale româno-(ceho)slovice	121
3.2. Reprezentarea minorității etnice după 1989	134

3.3. Identitatea la nivelul practicii	136
3.3.1. Acțiunile statului român	137
3.3.2. Acțiunile statului slovac	151
3.3.3. Acțiunile organizației reprezentative a minorității slovace în România	161
3.4. Identitatea la nivel de discurs	168
3.5. Concluzii	174
4. REPERE IDENTITARE ALE SLOVACILOR DIN TRANSILVANIA: PERCEPȚII ȘI AUTOPERCEPȚII	177
4.1. Repere identitare	178
4.1.1. Mitul fondator	179
4.1.2. Mărturii ale unui grai strămutat	187
4.1.3. Mărturii folclorice	205
4.1.4. Religia	212
4.2. Identități colective multiple/paralele	220
4.3. Percepția românilor și maghiarilor despre slovacii din Transilvania	226
4.4. Relația slovacilor din Transilvania cu țara de origine	230
4.5. Percepția slovacilor din Slovacia despre slovacii din Transilvania	237
4.6. Concluzii	244
5. CONCLUZII GENERALE	247
FOTOGALERIE	255
BIBLIOGRAFIE	305
Cărți și volume colective	305
Reviste și ziare	328
Documente oficiale și statistici	328
Arhive	329
Webografie	329
Interviuri	330

Prefață

Această carte se bazează pe lucrarea de doctorat intitulată *Reconstrucția identitară a minorității slovace din Transilvania. O abordare constructivistă și discursivă*, susținută în anul 2021 în cadrul Universității Babeș-Bolyai, Facultatea de Studii Europene, și este rezultatul unui efort colectiv, motiv pentru care doresc să adresez gânduri de mulțumire și recunoștință profundă celor care mi-au acordat sprijinul pe parcursul acestui proiect.

În primul rând, îi mulțumesc coordonatorului de doctorat, domnului profesor doctor Sergiu Mișcoiu, care mi-a oferit consultanță științifică, nu doar în perioada doctoratului, ci și la nivel de licență și masterat. Domnului profesor Mișcoiu îi revin sentimentele mele de apreciere pentru contribuția sa la formarea mea de cercetător, pentru observațiile pertinente și prompte, pentru generozitatea cu care mi-a împărtășit din bogata sa experiență profesională, și pentru maniera extraordinară de a mă încuraja în acest demers, uneori anevoios.

Deosebită grațitudine datorez regretatei Dagmar Mária Anoca pentru sfaturile valoroase, pentru răbdarea și atenția meticuloasă cu care a citit lucrarea de doctorat, pe marginea căreia am avut discuții fructuoase care au dus la ameliorarea calității tezei. Mereu a crezut în potențialul meu și m-a încurajat în demersul meu de a studia comunitatea slovacă din România.

Adresez mulțumiri și profesorilor dr. Pavel Husarik, Ján Kukučka, dr. Radu Mârza, lect. univ. dr. Andra Pătraș și dr. Cosmina Timoce care mi-au oferit cu dărnicie din cunoștințele și expertiza lor.

De asemenea, menționez sprijinul pe care mi l-a oferit personalul arhivelor Matica slovenská din Martin, al Muzeului Matica slovenská (Krajanské

múzeum) și cel al Institutului Arhiva de Folclor a Academiei Române din Cluj-Napoca, deoarece mi-au furnizat materiale valoroase (documente, fotografii vechi) pentru cercetare.

Nu în ultimul rând, mulțumesc celor care m-au încurajat constant, m-au stimulat prin discuții utile și m-au ajutat în finalizarea acestei lucrări: Marian Ciaian, Gabriela Duca, Kristina Faturová, dr. Emanuela Garboni, dr. Janko Gubani, Ioana Halasz-Bușe, Ondrej Harazin, Pavel Hlásnik, Miroslav Jablončík, Cristina Jucan, Linda Jakub Kukučka, Kristina Malacká, Daniela Marc, Bianca Pascu, și Florentina Toia.

Cu toată dragostea, le mulțumesc părinților mei, care mi-au fost mereu alături și pentru care învățătura a fost mereu la mare cinste. De mică m-au învățat că averea cea mai mare pe care o pot dobândi este cunoașterea.

1. Introducere

Odată cu căderea comunismului, Europa Centrală și de Est a început un proces de redefinire în cadrul noilor configurații politice, economice, istorice și culturale. În contextul declinului ideologiei comuniste, influența ideilor socialiste a scăzut considerabil, iar identitatea de clasă nu a mai constituit o alternativă viabilă.

Acest vid ideologic a fost rapid umplut de naționalism.¹ Țările ex-comuniste și-au luat „revanșa identitară”, iar în unele cazuri, întoarcerea spre dimensiunea etnică a implicat folosirea violenței. Noul proiect politic făurit, în mare parte tot de elita vechiului regim, presupunea și reconstruirea unei societăți civile care urma să promoveze o nouă legătură socială. Acest lucru nu doar legitima puterea, dar și distrăgea atenția de la problemele economice și politice existente.

Naționalismul a revenit puternic pe scena politică, jucând un rol cheie în discursurile liderilor din primii ani ai perioadei de tranziție în Europa Centrală și de Est. Întoarcerea la naționalism a fost marcată și de problematica minorităților naționale care „a recăpătat o mare relevanță (...), ceea ce nu doar că afectează integrarea europeană, dar și revitalizează dezbaterile privind natura și viitorul națiunilor europene.”²

1. Adrian Guelke, “The Multifaceted Nature of Ethno-Nationalism”, în Adrian Guelke (ed.), *The Challenges of Ethno-Nationalism. Case Studies in Identity Politics*, Palgrave MacMillan, Basingstoke, 2010, p. 2.

2. Giuseppe Motta, *Less than Nations: Central-Eastern European Minorities after WWI*, vol. 2, Cambridge Scholars Publication, Cambridge, 2013, p. 229.

Dorința de democratizare a societății românești a deschis drumul multiculturalismului și multiperspectivismului și astfel revendicările identitare s-au făcut din ce în ce mai auzite în spațiul public. Dacă în comunism se vorbea despre lupta de clasă, după Revoluție aceasta a fost înlocuită de lupta etnică, care a luat diverse forme, în funcție de particularitățile fiecărei minorități. Discursul identitar al minorităților etnice a înlocuit imaginea monolitică și absolută asupra trecutului și a reafirmat propria identitate colectivă.

În cadrul acestei lucrări, vom dezbate modul în care minoritatea slovacă și-a reconstruit identitatea etnică colectivă în România post-comunistă. Emergența discursurilor minorităților etnice a venit ca o reacție firească la cei cincizeci de ani de latență etnică, dar a fost și o consecință a intereselor politice ale României după 1990. Formele instituționale ale organizării sociale au fost adaptate nevoilor grupurilor sociale care le transformă pe măsură ce își definesc propria identificare colectivă socială.³

1.1. Terminologie specifică

Cuvântul etnie provine de la termenul grec *ethnos*, semnificând un sentiment de rudenie și similaritate între membrii unui grup. Calitatea de membru se datorează elementelor împărtășite și provenienței comune. În lumea antică, astfel de elemente culturale includeau cultul zeilor, construirea templelor și statuilor, precum și limba vorbită. Acest lucru demonstrează că termenul etnie include elemente culturale și teritoriale, nu doar atribute genealogice. Proprietate dinamică individuală și de grup, etnia este produsul proceselor și al acțiunilor actorilor politici, economici și sociali.⁴

Jenkins oferă o definiție minimală grupului ca fiind o colectivitate umană ai cărei membri îi recunosc existența și faptul că sunt membrii acesteia, fără a face referire la omogenitate, granițe sau coordonare.⁵

3. Rodney Bruce Hall, *National Collective Identity. Social Constructs and International Systems*, Columbia University Press, New York, 1999, p. 300.

4. Joane Nagel, "Constructing Ethnicity: Creating and Recreating Ethnic Identity and Culture", *Social Problems*, Vol. 41, Nr. 1, *Special Issue on Immigration, Race, and Ethnicity in America*, Oxford University Press, Februarie 1994, p. 152.

5. Richard Jenkins, *Rethinking Ethnicity*, Sage Publication, Londra, 2008, p. 25.

În contrast cu acesta, Brubaker susține că grupul în sine nu există, ci doar ideea de grup.⁶ El consideră că identitatea nu este reală, de aceea preferă să vorbească despre procese de identificare în continuă transformare.⁷

Etnicitatea este conturată de o serie de situații în care o colectivitate de oameni a trăit și a acționat împreună.⁸ Vom folosi termenul *etnicitate* cu sensul de apartenență subiectivă, bazată pe credința în strămoși comuni, mituri fondatoare, practici culturale tipice și asemănări fenotipice.⁹ Această definiție este împrumutată de la Weber¹⁰, Schermerhorn¹¹, Erikson¹², Jenkins¹³, Cornell și Hartman.¹⁴

Strâns legată de etnicitate, minoritatea etnică presupune un proces de diferențiere pentru a se defini. În cadrul acestei lucrări, vom folosi definiția *minorității etnice* formulată de Francesco Capotorti¹⁵ în raportul său către Națiunile Unite din anul 1977. Conform acestui profesor de drept internațional, minoritatea este:

„un grup de persoane, inferior numeric restului populației unui stat, într-o poziție nedominantă, ai cărui membri - fiind cetățeni ai statului - posedă caracteristici etnice, religioase sau lingvistice diferite de cele ale restului populației și care prezintă, fie și numai implicit, un sentiment de solidaritate, îndreptat spre păstrarea culturii, tradițiilor, religiei sau limbii lor.”¹⁶

6. Rogers Brubaker, *Ethnicity without groups*, Harvard University Press, Cambridge, 2004, pp. 7–27.

7. *Idem.*, pp. 28–63.

8. Uffe Østergard, “What is national and ethnic identity?” în Per Bilde, Troels Engberg-Pedersen, Lise Hannestad, Julie Zahle (ed.), *Ethnicity in Hellenistic Egypt*, Aarhus University Press, Aarhus, 1992, p. 32.

9. Andreas Wimmer, “The Making and Unmaking of Ethnic Boundaries: A Multilevel Process Theory”, în *American Journal of Sociology*, Vol. 113, Nr. 4, ianuarie 2008, p. 974.

10. Max Weber, “Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology”, Guenther Roth, Claus Wittich (ed.), University of California Press, Berkeley, Los Angeles, 1978, pp. 385–398.

11. Richard Alonzo Schermerhorn, *Comparative Ethnic Relations: A Framework for Theory and Research*, Random House, New York, 1970.

12. Erik. H. Erikson, *Childhood and society*, Norton, New York, 1993.

13. Richard Jenkins, “Rethinking Ethnicity: Identity, Categorization and Power”, în *Ethnic and Racial Studies* 17, 1994, pp. 197–223.

14. Stephen Cornell, Douglas Hartmann, *Ethnicity and Race: Making Identities in a Changing World*, Pine Forge Press, California, 2007.

15. Francesco Capotorti, *Study on the Rights of Persons Belonging to Ethnic, Religious and Linguistic Minorities. Special Rapporteur of the UN Sub-Commission on the Prevention of Discrimination and protection of Minorities*, UN Doc., E/CN.4/Sub.2/384/Rev.1 UN Sales No. E.78.XIV.1(1979).

16. <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Minorities/Pages/internationallaw.aspx> accesat la data de 04.04.2021

„Diferența” creează și sporește sentimentul de „noi” în contrast cu „ei”, granițele etnice reușind să unească unele populații și să le despartă pe altele.¹⁷ Ideea de „noi” stabilizează sentimentul de apartenență și generează o bază legitimă pentru obținerea unui tratament politic special sau a autodeterminării colective.¹⁸

Majoritatea și minoritatea se află în situații interculturale, explicate de Spencer-Oatey și Franklin ca fiind acel tip de situație în care distanța culturală între participanți este suficient de semnificativă pentru a avea un efect asupra interacțiunii / comunicării pe care o observă cel puțin una dintre părți.¹⁹

Există mai multe tipuri de minorități vizibile, la poli opuși aflându-se minoritatea dominantă și cea *trouble-free*. Pe de o parte, minoritatea dominantă este grupul capabil să conducă majorități care sunt mai numeroase din punct de vedere demografic,²⁰ pe când în al doilea caz vorbim de o minoritate a cărei identitate nu pune probleme - *trouble-free identity*.²¹

Din moment ce identitatea este un proces dinamic, alegerea sau (re)crearea identității se face printr-o gamă largă de identități posibile, iar discursul în diversele sale forme joacă un rol esențial. În ultimele decenii, identitatea a câștigat tot mai mult teren în spațiul public, politic și academic, expresiile identității colective diversificându-se ca niciodată și căpătând din ce în ce mai multă putere.²²

Deși noțiunea de identitate este cameleonică, când auzim acest cuvânt, primul instinct nu va fi să ne gândim la vârstă, gen sau clasă, ci mai degrabă la etnie, rasă, religie.²³ Identitatea poate îmbrăca forme diverse, fiecare individ având, cel puțin, o identitate personală și una colectivă. În ambele cazuri se

17. Joane Nagel, *op. cit.*, p. 152.

18. Ireneusz Pawel Karolewski, *Citizenship and Collective Identity in Europe*, Routledge, Milton, 2010, p. 38.

19. Helen Spencer-Oatey, Peter Franklin, *Intercultural Interaction: A Multidisciplinary Approach to Intercultural Communication*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2009, p. 3.

20. Eric Kaufmann, Oded Haklai, "Dominant Ethnicity: From Minority to Majority", în *Nations and Nationalism* 14, nr. 4, 2008, p. 746.

21. Piotr Sztompka, "From East Europeans to Europeans: shifting collective identities and symbolic boundaries in the New Europe", în *European Review*, vol. 12, nr. 4, 2004, pp. 481–496.

22. Manuel Castells, *The Information Age, Economy, Society, and Culture, The Power of Identity*, Wiley Blackwell, vol. 2, 2010, p. 2.

23. Thomas Hylland Eriksen, "Ernest Gellner and the Multicultural Mess", în Sinisa Malešević, Mark Haugaard (ed.) *Ernest Gellner and Contemporary Social Thought*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007, p. 174.

manifestă o nevoie psihologică de apartenență exprimată prin identități sociale sau categorii precum grupul etnic, naționalitatea sau identificarea politică.²⁴

În prezent, nu putem vorbi de minorități etnice fără a vorbi de politici etnice, deoarece identitatea influențează distribuția de bunuri și resurse.²⁵ A face parte dintr-o minoritate este o chestiune de poziționare care poate fi definită în termeni politici, ținta discursului minoritar fiind proiectul politic. Există similitudini și solidarități în construcția discursului minoritar al diferitelor grupuri etnice, deoarece multe minorități trăiesc același tip de provocări tocmai pentru că sunt percepute ca minorități.²⁶

Identitatea etnică se activează și câștigă importanță politică prin reprezentare discursivă, apartenența etnică devenind un factor care poate fi construit și din punct de vedere politic. Prin articularea politică, factorii descriptivi externi, precum religia sau etnicitatea, nu rămân într-o zonă marginală, ci permit elitei minorității să pretindă un rol politic într-un cadru regional, național și chiar internațional.

În general, elitele generează discursul, iar conexiunea cu modul în care este transmis comunității are ca scop crearea sentimentului de grup prin diferențierea de majoritate. Reperetele etnice pe care elitele își fondează discursul sunt particularitățile identitare, demonstrând că sfera politică și cea identitară sunt într-o strânsă legătură.

De multe ori, etnosimbolismul face parte din discursul liderilor, deoarece se concentrează pe miturile descendenței în persistența etnică în care intelectualii sunt interpreți ai culturii. Etnosimbolismul combină viziunea perenalistă (primordialismul oferă cunoștințe testimoniale asupra descendenței comune) cu cea modernistă (instrumentalismul identifică dinamica politică).²⁷ Instrumentaliștii nu recunosc faptul că activiștii cheie din grupurile mobilizate pot fi interesați sincer de menținerea patrimoniului cultural și de păstrarea imaginii de sine pozitivă. Ei consideră că liderii au doar aspirații cinice de a-și îndeplini obiectivele materiale.²⁸

24. Michael A. Hogg, Deborah J. Terry, Katherine M. White, "A Tale of Two Theories: A Critical Comparison of Identity Theory with Social Identity Theory", în *Social Psychology Quarterly* 58, 1995, pp. 255-269.

25. Paula M. L. Moya, Michael R. Hames-García, *Reclaiming Identity. Realist Theory and the Predicament of Postmodernism*, University of California Press, Berkeley, 2000, p. 8.

26. Abdul Jan Mohamed, David Lloyd, *The Nature and Context of Minority Discourse*, Oxford University Press, New York, 1990, p. 9.

27. Idem, p. 26.

28. Idem, p. 17.

Problematica minorităților naționale din România a constituit obiectul de cercetare al istoricilor, sociologilor, antropologilor, politologilor, juriștilor etc. În mediul academic au fost analizate relațiile interetnice din România din diverse perspective: cea a raportului majoritate-minorități, a condiționalităților legate de structurile euro-atlantice, a politicilor publice, a cadrului legislativ-normativ etc. Majoritatea studiilor care vizează minoritățile din România s-au concentrat pe comunitățile maghiarilor, romilor, evreilor și germanilor.

Prezenta lucrare propune plasarea problematicii minorităților naționale în perspectiva teoriei discursului din dorința de a obține o imagine cât mai nuanțată asupra complexității subiectului supus cercetării. Am ales să ilustrăm aceste aspecte cu ajutorul unei analize empirice asupra comunității slovacilor din Transilvania care este doar sporadic studiată de cercetătorii din România și Slovacia.

Această minoritate are o serie de caracteristici particulare.

Nu putem vorbi de o minoritate extrem de bine încheată din punct de vedere intern, cu legături foarte strânse între slovacii din toate regiunile României. Menționăm că există comunități de slovaci în toată zona de vest a țării (din Maramureș în Caraș-Severin) și în regiunea Bucovina, comunități între care există diferențe de ordin confesional, lingvistic, precum și deosebiri care privesc modul de migrare pe teritoriul României de azi sau regiunea de proveniență din Slovacia etc.:

*„Când am fost prima dată în Satu Mare cu dansurile, am crezut că mergem la români. Apoi am aflat că acolo de fapt trăiesc slovaci. Există chiar un sat care se numește Huta, ca la noi, doar că la ei este Huta-Certeze. S-au bucurat extraordinar slovacii că mergem acolo, ne-au așteptat cu masă pregătită, cu lacrimi în ochi: *Felicitări! Voi încă vă păstrați tradițiile tăuțești! Noi ne-am pierdut limba! Păcat, că doar și noi suntem slovaci!* Am fost și în Boinești unde mai există 32 de familii slovace, dar nu prea mai vorbesc slovăcește, doar foarte puțin și cu alt accent, nu ca la noi. Se simte pe accent că ei provin din zona Košice, Poprad, ne-au și confirmat asta. (...) Așa aproape de noi și n-am știut nimic de ei! Nici ai mei nu știau că acolo sunt slovaci, mama chiar s-a mirat când i-am spus. Noroc cu dansurile!” (L. M., născut în 1987 în Valea Cerului -Bihor)*

Conform recensământului efectuat în 2011, în România trăiesc 13.654 de slovaci, adică 0,067% din totalul populației, care, împreună cu cehii, sunt reprezentanți în Parlamentul României de un deputat. În această lucrare, ne vom referi cu precădere la cele două mari „familii” de slovaci din România: slovacii (în majoritatea lor) evanghelici luterani din zona Aradului și slovacii (cu preponderență) romano-catolici din zona Bihor-Sălaj (care împreună formează o singură zonă etnografică).²⁹ În aceste zone trăiesc cele mai mari comunități de slovaci din România.

Pentru a desemna slovacii din județele Arad, Bihor și Sălaj vom folosi sintagma „comunitățile slovace din Transilvania”. Am ales să utilizăm termenul Transilvania, deoarece, în accepțiune modernă (secolele XVIII-XX), acesta include și regiunea Bihorului. Am evitat termenul de Ardeal, deoarece acesta se folosește pentru epoca medievală (epoca voievozilor), care a precedat perioada colonizării slovacilor pe aceste teritorii. Am considerat, de asemenea, că termenul Crișana nu este potrivit, deoarece este un concept inventat de regimul comunist și prin urmare nu există din punct de vedere geografic sau istoric. Având în vedere aceste considerente, am decis că sintagma „comunitățile slovace din Transilvania” este cea mai potrivită.

Această comunitate a avut mereu statutul de comunitate dominată din punct de vedere politic și demografic în Transilvania. Până la sfârșitul Primului Război Mondial, maghiarii au fost comunitatea dominantă din punct de vedere politic, iar după Marea Unire de la 1918, românii au devenit comunitatea majoritară, atât din punct de vedere numeric, cât și politic. Din punct de vedere religios, slovacii evanghelici nădlăcani și-au păstrat statutul de comunitate minoritară până în prezent, pe când slovacii romano-catolici bihoreni au devenit minoritari doar după anul 1918.

Menționăm, de asemenea, că nu putem încadra slovacii din Transilvania în categoria emigranților în sensul tradițional al cuvântului, deoarece în perioada în care coloniștii slovaci s-au stabilit în Arad, Bihor, Sălaj, aceste zone făceau parte din Imperiul Habsburgic, respectiv Austro-Ungaria. Deci nu putem afirma că slovacii și-au părăsit țara, ei doar s-au mutat dintr-o

29. Claudia Cardoș, Radu Carp, Ștefan Herchi, Cristina Matiuță, *Perspectivile minorității slovace din România în contextul migrației și al provocărilor socio-demografice*, Editura Eikon, București, 2020, p. 9.

zonă în alta în cadrul aceluiași imperiu multi-etnic, spre deosebire de cei care au plecat în America, Franța etc. În plus, când s-au așezat primii slovaci în Transilvania, în urmă cu mai bine de două secole, naționalismul slovac nu era încă format.

Așezarea slovacilor pe aceste meleaguri a fost un proces complex la baza căruia au stat motive de natură istorică, socială, economică, religioasă și politică. În anul 1747, avem prima atestare a slovacilor pe teritoriul României de azi, în localitatea Mocrea (azi județul Arad).³⁰ Slovacii care au ajuns în Mocrea sunt rezultatul celui de-al doilea val de migrație, după ce inițial au emigrat în Ungaria de azi, în localitățile Békéscsaba și Szarvas.

Încă din secolul al X-lea, regiunile Slovaciei actuale au făcut parte din Regatul Ungariei, iar nobilimea slovacă a fost maghiarizată, fapt ce a îngreunat nașterea naționalismului slovac și formarea conștiinței colective slovace.³¹ Prima fază a naționalismului slovac s-a conturat în jurul preotului catolic Anton Bernolák (1762-1813) care a scris lucrări lingvistice pentru fundamentarea unui idiom literar.³² Totuși, fondarea limbii literare slovace a fost realizată abia în cadrul celei de-a treia faze a naționalismului slovac de către preotul evanghelic Ľudovít Štúr (1815-1856), cu scopul de a unifica slovacii divizați de divergențele dintre catolici și evanghelici.³³ La momentul instituționalizării naționalismului slovac³⁴ concretizat prin înființarea organizației Matica slovenská în 1861,³⁵ comunități de slovaci din Transilvania locuiau de aproximativ un secol departe de locurile de origine.

În cazul absenței unei structuri politice unitare (a unui stat), factorii lingvistici și culturali pot da naștere unui patriotism de tip lingvistic atunci când concepția de națiune este definită de limbă, cultură și istorie ca embleme

30. Ján Sirácky, *Stáahovanie Slovákov na Dolnú zem v 18. a 19. storočí*, Matica Slovenská, Martin, 1971, p. 194.

31. Jean Berenger, *Istoria Imperiului Habsburgilor*, trad. Nicolae Baltă, Editura Teora, București, 2000, p. 323.

32. V. Corneliu Barborică, *Istoria literaturii slovace*, Editura Univers, București, 1976, pp. 90-91.

33. Dagmar Mária Anoca, „Ľudovít Štúr- personalitate emblematică a slovacilor”, în *Romano-slavica*, vol. LI, 2015, nr. 4, pp. 94-95.

34. Specialiștii consideră că ultima fază a naționalismului slovac este etapa instituționalizării acestuia.

35. Paul Pasteur, *Histoire de l'Autriche. De l'empire multinational a la nation autrichienne (XVIII-XIX siècles)*, Armand Colin, Paris, 2011, p. 58.

ale specificității.³⁶ În astfel de situații, limbajul este un instrument prin care se menține cultura,³⁷ iar etnicitatea este rezultatul unui proces dialectal care implică opinii și procedee atât de autoidentificare, cât și de identificare făcută de externi.³⁸

Atunci când primii slovaci s-au așezat pe teritoriul României de azi, în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, existau tensiuni între slovacii evanghelic și catolici și diviziuni din punct de vedere lingvistic. Vorbim de trei dialecte (caracteristice Slovaciei de vest, centru și est) care erau divizate, la rândul lor, în mai multe graiuri locale și regionale. În acest context, primii slovaci au venit pe teritoriile României de azi înainte de conturarea naționalismului slovac.

O altă caracteristică particulară a slovacilor din Transilvania este trecerea de la statutul de minoritate fără stat de origine la cel de minoritate etnică cu stat de origine, la începutul anilor 1990. Pentru a fi mai exacti, menționăm că primul stat slovac a luat ființă sub forma dictaturii clericale a lui Tiso după modelul mareșalului Pétain în Franța, dar nu a durat decât din 1939 până în 1945. Însă, în niciun caz, nu putem vorbi despre un stat independent, deoarece înființarea Slovaciei a făcut parte din planul politic amplu și complex al dictatorului german Hitler.

Până la sfârșitul Primului Război Mondial, slovacilor le-a fost dificil să se gândească că ideea formării unui stat slovac independent s-ar putea materializa. Manifestele politice slovace anterioare cereau fie declararea credinței Ungariei (cu condiția de a obține votul universal, garantarea libertății și egalității națiunilor conlocuitoare, reprezentarea în Parlamentul maghiar proporțională cu numărul de locuitori pentru a stopa procesul de maghiarizare), fie autonomie sub controlul direct al curții de la Viena.³⁹ După Primul Război Mondial, slo-

36. Ioan Aurel Pop, *Geneza medievală a națiunilor moderne (secolele XIII-XVI)*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1998, p. 99.

37. Eddy M. Souffrant, *Identity, Political Freedom, and Collective Responsibility. The Pillars and Foundations of Global Ethics*, Palgrave Macmillan, New York, 2013, p. 19.

38. Joane Nagel, *op. cit.*, p. 154.

39. Prins Bernhard, Balázs Trencsényi, Michal Kopeček (ed.), *Requests of the Slovak Nation în Discourses of Collective Identity in Central and Southeastern Europe (1770-1945). Text and Commentaries, vol II, National Romanticism- The Formation of National Movements*, Centre of Advance Study- Sofia, Central European University Press, Budapesta, 2007, pp. 445-447.